

המכללה האקדמית גליל מערבי

ד"ר חיים שפרבר

חוברת הדרכה

לכתיבת עבודות סמינריוניות

מהדורה שנייה ומעודכנת

עכו, חורף 2014

תוכן עניינים:

עמוד	נושא
3	מבוא
3	בחירת הנושא
4	היחס בין העבודה הסמינריונית לבין תחום הידע
4	סוגים של עבודה סמינריונית – אמפירית או עיונית
5	מבנה העבודה
5	מבנה של עבודה אמפירית
8	מבנה של עבודה עיונית
9	מתווה העבודה
10	קריאת מקורות
10	דוגמאות לנושאי מחקר, שאלות מחקר ושיטות מחקר
11	כללי הכתיבה המדעית
12	כללי הדפסה והגשה – עיצוב העמוד
13	כללי הדפסה והגשה – כללי ציטוט ואזכור מקורות
14	עיצוב הרשימה הביבליוגרפית
22	הוספת לוחות (טבלאות), מפות, תמונות, איורים ותרשימים
24	דוגמא לשער העבודה
25	דוגמא לתוכן עניינים
26	ספרי הדרכה ואתרי אינטרנט מומלצים
27	שאלות נפוצות

החוברת אמורה לסייע לכם להכין עבודה סמינריונית. בנוסף, מומלץ להתייעץ עם המרצה בכל נושא שאינו ברור. דפי החוברת אינם תחליף למיומנויות מחקר ולמשאבים אישיים - כשרון, תושייה, סקרנות, יכולת הבעה בכתב וכד', שהם הגורמים העיקריים המעצבים את טיב העבודה הסמינריונית.

מבוא

מטרתה העיקרית של העבודה הסמינריונית היא לאפשר לסטודנט/ית להתעמק באופן עצמאי בסוגיה המעניינת אותו/ה וללמוד לערוך מחקר בנושא. העבודה הסמינריונית מאפשרת לסטודנט/ית להיות תלמיד פעיל או חוקר ולתרגל כלים של חקר ולימוד אקדמי. במהלך העבודה הסמינריונית מתהפכים התפקידים כך שהסטודנט/ית, אשר היה/היתה לקוח ידע של אחרים, נכנס/ת לתקופת כתיבת הסמינריון לנעליו של יוצר הידע.

החיפוש אחרי חומר ביבליוגרפי, איסוף חומרי גלם והעבודה המאומצת במסגרת זמן מוגדרת הם חלק מן ההוויה היצירתית של ידע. **מבנה העבודה הסמינריונית דומה במידה רבה למבנה של פרסום מדעי, ועל הסטודנט/ית להקפיד על נוהלי ההגשה וכללי הכתיבה המקובלים בעבודה מדעית כפי שיפורטו להלן.**

שימו לב תמיד להנחיות המרצה המנחה את העבודה הסמינריונית ופעלו על פי הנחיות אלו.

1. בחירת הנושא

בדרך כלל הנושא לעבודה סמינריונית נבחר לפי מידת העניין האישי. ההנחה היא, שסטודנט/ית אשר נחשף/ה לתחום ידע כלשהו במסגרת הסמינר, ירצה/תרצה להעמיק דעת בהיבט מסוים או בסוגיה כלשהי. לכן סקרנות אישית וגילוי עניין בנושא אמורים להיות הגירוי המרכזי בבחירת הנושא לעבודה וה"דלק" המניע בתהליך הכנתה וכתיבתה.

בטרם מחליטים סופית על נושא, כדאי לבדוק תחילה אם ניתן לאתר חומר קריאה ואם מובטחת נגישות למקורות. הבדיקה הראשונית מסייעת להתרשם מכיווני המחקר האפשריים של הנושא. בשלב זה מתחדדת שאלת המחקר בעבודה - מה רוצים, ובעיקר מה אפשר לבדוק? מהן ההשערות וכיצד ניתן להוכיח אותן? האם מישוהו כבר עשה זאת קודם, ואם כן - כיצד ניתן להמשיך או להוסיף על מה שכבר נעשה ו/או ידוע.

על כן, בבואכם לבחור נושא לעבודה, מן הראוי להעריכו לפחות מארבע בחינות:

1. **האם ראוי להקדיש חיבור לנושא המוצע?** לא כל נושא ראוי למאמץ זה, ובמיוחד לא רצוי להקדיש זמן לחקירתו של נושא נדוש שכבר נבחן דיו.
2. **האם יש ספרות מספיקה, נתונים ומקורות שיסייעו בכתיבה.** נושאים רבים הם אמנם מעניינים, אך אין ספרות מחקר ענפה העוסקת בהם, לפיכך קשה לדון בהם במסגרת עבודה סמינריונית.
3. **האם ניתן להתמודד עם הנושא במסגרת עבודה סמינריונית?** נושאים מסוימים עלולים להיות קשים ומסובכים מדי, רחבים מדי בהיקפם. אחרים עשויים לדרוש ידע

מסוים כמו שליטה בשפות. למשל, מי שבוחר נושא המצריך איסוף חומר באמצעות שאלונים, חייב להצטייד במיומנות מתאימה בסקרים ובידע סטטיסטי של עיבוד נתונים כמותיים.

4. האם נושא העבודה הסמינריונית רלוונטי לקורס שלמדת ולידע הנרכש בו?

2. היחס בין העבודה הסמינריונית לבין תחום הידע

בשל אופיו המצרפי של הידע האקדמי, יש לעגן כל נושא של עבודה סמינריונית בתחום ידע כלשהו. כל עבודה אמורה להתייחס לתחום ידע קיים, לשאוב ממנו ולתרום לו. חשוב לשלב בין תחומי ידע שונים מדיסציפלינות שונות כאשר השאלה עוסקת בנושא בינתחומי. כדאי להדגיש כי במסגרת התיאורטית צריך לשלב בין תיאוריות שונות שמפרות אחת את השנייה ואין להסתפק בתיאוריה אחת אותה מבקשים ליישם מבחינה אמפירית.

3. סוגים של עבודה סמינריונית – אמפירית או עיונית

כמקובל במחקר במדעי החברה, נהוג להבחין בין שני סוגים של עבודה סמינריונית, עבודה *עיונית* ועבודה *אמפירית* כל אחת מהן נשענת על סוג אחר של בדיקה או מחקר.

עבודה אמפירית - דיון בסוגיה מסוימת בהסתמך על מחקרים וחיבורים אחרים שנעשו - מעין "מחקר בספרייה". עבודה עיונית מהווה סיכום של הידע הקיים והתייחסות לידע זה מזווית ייחודית של הכותב, במלים אחרות, עבודה עיונית תורמת היבט נוסף על הקיים אם מדובר באינטגרציה של נושא המחקר, המשגה שלו ו/או תיאורטיזציה שונה וחדשנית של הנושא.

עבודה אמפירית - במחקר אמפירי (וכמוהו בעבודה סמינריונית אמפירית) מגדיר החוקר בעצמו את שאלת המחקר, ואוסף נתונים במו ידיו. על כן, עבודה אמפירית מחייבת את החוקר לדאוג לכל שלבי המחקר, החל בבחירת כלי המחקר וכלה בבניית מערך המחקר, איסוף הנתונים הגולמיים עיבודם וניתוחם. עבודה סמינריונית עיונית יכולה להתבסס על מקורות כמותיים או על מקורות איכותניים. אי לכך מבחינת בין עבודה אמפירית איכותנית לכמותנית.

טעות נפוצה, גם בקרב חוקרים מנוסים, היא להניח שעבודה עיונית אינה כרוכה במחקר, כשם שטעות היא להניח שניתן לבסס עבודה אמפירית רק על איסוף נתונים. כל עבודה עיונית נשענת על מחקר ספרייתי, שבמהלכו נוברים בספרים, ובוחנים רעיונות ודעות על נושא מסוים. לחילופין, גם במקרה של עבודה אמפירית, חייבים להציג מסגרת תיאורטית ומחקרית נרחבת שמתייחסת למה שנבדק בעבר ונתפרסם, לפחות משני טעמים; ראשית, כדי לא לעסוק לשוא בשאלה שכבר נבדקה ויש עליה מענה. שנית, כדי ללמוד מן המחקר הקיים על האופן הרצוי של בדיקת השאלה. במקרים

רבים ייתכן שעיון מוקדם בספרות המקצועית בתחום הידע, יכוון את כותב העבודה הסמינריונית למקד את השאלה למה שטרם נבדק.

4. מבנה העבודה

בעבודה סמינריונית כמו בכל חיבור מדעי, אפשר לזהות מבנה קבוע (דוגמאות לשער ולתוכן העניינים ניתן למצוא בהמשך החוברת) תוך הבדלים המתחייבים מאופייה (עיונית או אמפירית).

כל עבודה סמינריונית אמורה לכלול את המרכיבים הבאים (אלא אם כן, יש הנחיות אחרות):

- **שער** - על השער יופיעו שם המוסד האקדמי ושם המחלקה, שם העבודה, סוג העבודה, שם הקורס, שם המרצה, שם הסטודנט/ית, מספר תעודת הזהות ותאריך ההגשה (ראו תבנית לדוגמה).

- **תקציר** (אופציונלי – מומלץ לברר עם המרצה מנחה העבודה האם יש צורך בתקציר) - תאור תמציתי של העבודה, שיטת המחקר והמסקנות העיקריות

- **תוכן עניינים** - יופיע מיד אחרי השער והתקציר (אם יש כזה) ויפרט את תוכן העבודה ואת העמודים בהם ניתן למצוא פרק מסוים או נספח (ראו תבנית לדוגמה).

- **מבוא** - המבוא "מכניס" את הקורא בשערה של העבודה הסמינריונית. על מנת לגבש מבוא טוב יש לבנות אותו באופן הבא: החלק הראשון במבוא צריך להציג את הסוגייה המרכזית שהמחקר דן בה. בחלק זה יש לקשר את בעיית המחקר לספרות המדעית הרלבנטית. לאחר מכן יכול המבוא את הספרות המחקרית החשובה ביותר בנושא הנחקר. בסוף המבוא יש לפרט את המטרות ואת ההשערות של המחקר הנוכחי. לקראת סוף המבוא יוכל הקורא של העבודה הסמינריונית להבין את החשיבות התאורטית והמעשית של המחקר הנוכחי.

- **פרקי העבודה** - משתנים בין עבודה אמפירית לעיונית, כפי שיפורט להלן.

- **סיכום**

- **רשימה ביבליוגרפית** (ראו דוגמה להלן).

- **נספחים** (אופציונלי) - כל טקסט, מפה או לוח (טבלה) אשר מסייעים, לדעתכם, להבנת דבריכם ולחיזוקם. הנספח אינו חלק מהעבודה, לכן הוא מופיע אחריה כטקסט עצמאי, והקורא רשאי לעיין בו על מנת להבהיר לעצמו סוגיות לא מסוימות.

א. מבנה של עבודה אמפירית:

עבודה סמינריונית אמפירית מכילה בדרך כלל את החלקים הבאים:

1. **הקדמה/פתח דבר** - הכולל הבהרות לגבי השיקולים בבחירת הנושא, תיאור שלבי המחקר

והכתיבה ולעיתים דברי תודה.

2. **מבוא** - מציג את נושא העבודה, מטרותיה, שאלות המחקר והשערות. כמו כן, במבוא דן הכותב בחשיבות המחקר ובתרומתו האפשרית למאגר הידע הקיים בתחום המחקר. בפרק זה מוצג הרציונל התיאורטי של העבודה ומוצגות באופן תמציתי המסגרת התיאורטית ושיטת המחקר. המבוא הוא מעין כרטיס ביקור של העבודה. מכיוון שכך, יש חשיבות לכתיבה מעניינת ומזמינה, שתגרום לקורא לרצות להמשיך לקרוא את שאר חלקי העבודה. מבוא מסוג זה מתאים במיוחד לעבודה סמינריונית אמפירית-כמותית.
3. **הרקע העיוני** - כל חיבור מדעי מתחיל בסקירה של ספרות מקצועית. זוהי מסגרת ההתייחסות, ממנה מפליג החוקר ואליה הוא שב בסיום העבודה. בפרק זה, מוצגת הספרות המחקרית והתיאורטית הקיימת בתחום המחקר. בבואכם להציג מחקרים קודמים שנעשו בתחום, יש לשים דגש על מחקרים עדכניים, כמו גם להתייחס למחקרים פורצי דרך. **שימו לב!** סקירת ספרות איננה סיכום של המאמרים שקראתם לצורך העבודה. את סקירת הספרות יש לארגן לפי הנושאים ותת הנושאים בעבודה. למרות שמדובר בעבודה אמפירית, יש להתייחס ברקע העיוני גם למסגרת התיאורטית המשמשת בסיס לעבודה. במלים אחרות, יש להציג תיאוריות מרכזיות רלבנטיות. בעבודה אמפירית, יסיים הכותב פרק זה כשהוא מתמקד באותם פריטים ביבליוגרפיים אשר מובילים לניסוחה של שאלת המחקר. בהמשך יתנסחו ההשערות המרכזיות על המשתנים העיקריים שבהן, תוך אבחנה בין המשתנים התלויים והמשתנים הבלתי תלויים, ובמקרה הצורך, גם משתנים מתערבים.
4. **ההשערות ובחינתן** - כדי שנוכל לבחון את הבעיה המחקרית שהצגנו במחקר, אנו חייבים לנסח באופן שיאפשר את בחינתה האמפירית. לשם כך עלינו לנסח את שאלת המחקר באופן שיהפכו את המונחים המצויים בשאלת המחקר למונחים הניתנים לתצפית מדעית. הניסוח מתבצע באמצעות השערות. כאן יש להמנע מהצגת השערות כלליות. השערות כלליות אינן ניתנות בדרך כלל לבחינה אמפירית משמעותית. ניתן לנסח שני סוגים של השערה אמפירית הניתנת לבדיקה. הסוג הראשון הוא **השערה אופרציונלית נמדדת**. למשל: בטיסות הנערכות בתנאי מזג אויר קשים (שבהם חווים הנוסעים חוויות קשות ומלחיצות) ניתן לצפות ליצירת יחסים בין אישיים (בעיקר שיחה) בין נוסעים שאינם מכירים זה את זה, בהשוואה לטיסות הנערכות בתנאי מזג אויר רגילים". זו השערה הניתנת למדידה. הסוג השני הוא **השערה אופרציונלית ניסויית** (כלומר השערה שנבחנת באמעות ניסוי מבוקר). לדוגמא להזמין שני אנשים להשתתף בניסוי כלשהו. להפגיש אותם לפני אותו ניסוי. לומר לאחד כי הניסוי עומד להיות מביך וקשה ולשני כי הניסוי יהיה קל ונעים. הניסוי יכול צפייה בממתינים לניסוי ולראות מי מהם מתחיל בשיחה או דברים נוספים. ניתן לשער כי יש סיכוי גבוה יותר שהמצפה לניסוי קשה יהיה זה שיפתח בשיחה לעומת המצפה לניסוי קל. שתי ההשערות מטפלות בעצם באותה השערה. ניתן לנסח את ההשערה

כך: בני אדם נוטים להיות יותר חברותיים במצבי לחץ. שתי ההשערות יכולות למדוד את ההשערה בכלים אופרציונליים.

5. **משתני המחקר ומדידתם** - יש להגדיר במדוייק את המשתנה (או המשתנים) התלוי והמשתנה הבלתי תלוי שברצוננו לבחון. יש לפתח מדדים שיאפשרו לנו לבחון את המשתנים והקשרים ביניהם. בקביעת כלי המדידה יש להתייחס לשלוש התכונות העיקריות של כלי המדידה: סולם המדידה; מהימנות; תוקף.

6. **מערך המחקר** - בפרק זה מוצגת שיטת המחקר, שנבחרה לשם בחינת ההשערות המחקריות, והנימוק לבחירתה. הכותב יציג את הכלי באמצעותו נאספים הנתונים ותאור שדה המחקר. אם מדובר במדגם, יש להבהיר מהי אוכלוסיית המחקר, מהי אוכלוסיית המדגם וכיצד נערך המדגם על יתרונותיו ומגבלותיו. פרק זה נועד לאפשר לחוקרים אחרים לשחזר את מערך המחקר באופן מלא או חלקי. כמו כן, נועד פרק זה לאפשר לקורא להעריך את תוקפו של המחקר וממצאיו. לכן, יש להציג את שיטת המחקר באופן בהיר, שקוף ושיטתי. כמו כן, יש לנמק כל שלב במחקר.

7. **ממצאי המחקר** - חלק זה מהווה את לבה של העבודה הסמינריונית. בחלק זה מוצגים בהרחבה הממצאים אליהם הגיע הסטודנט/ית במחקרו. הצגת הממצאים נעשית תוך התאמה לעיקרי שיטת המחקר. כלומר, אם שיטת המחקר שנבחרה היא ראיונות עומק, בפרק זה יוצגו ציטוטים נבחרים מתוך ראיונות אלה. המטרה היא לספק דוגמאות שיביאו להבנה טובה של הסוגיה הנידונה. לעומת זאת, אם שיטת המחקר היא כמותנית, יוצגו הממצאים בצירוף לוחות ותרשימים. חשוב לזכור, לא כל הנתונים ראויים להצגה ולדיווח. בעבודה מוצגים רק הנתונים העיקריים והרלוונטיים למערכת ההשערות.

8. **דיון** - פרק זה נועד לנתח את המשמעות של הנתונים שנאספו והוצגו תוך קישור הממצאים עם השערות המחקר והספרות המחקרית/תיאורטית שהוצגה קודם לכן. בפרק זה יראה הכותב האם ובאיזה אופן מתיישבים או סותרים הממצאים את השערות המחקר, ואת ממצאי המחקרים הקודמים שהוצגו בעבודה. במידה שיש חוסר הלימה בין הממצאים להשערות המחקר ולמצאי מחקרים קודמים, ינסה הכותב לספק הסברים אפשריים. מומלץ כי בתחילתו של הדיון יזכיר הכותב את המטרה המרכזית של המחקר ואת ההשערות העיקריות. בהמשכו של הדיון יש לסקור את ממצאי המחקר בקצור נמרץ, ללא הנתונים הסטטיסטיים. יש להדגיש את ההשלכות של ממצאים אלה. בעקבות כך יש לדון האם הממצאים מאוששים או סותרים את השערות המחקר. כן יש לדון האם הממצאים עולים בקנה אחד עם המחקרים העיקריים בתחום או סותרים אותם.

9. **סיכום ומסקנות** - בחלק זה נערכת הערכה על ההלימה בין ממצאי המחקר לבין ההשערות תוך התייחסות למסגרת העיונית ולנקודת המוצא ממנה החל החוקר. על החוקר לבחון את

ההשלכות התיאורטיות, ולעתים אף היישומיות של הממצאים, עד כמה תרם המחקר לביצור הידע העיוני, העשירו או איתגר אותו/ה. נהוג לסיים את המחקר בהתוויית נושאים וכיוונים למחקר המשך, כמו להבליט פעם נוספת את הקשר בין המחקר הבודד לבין גוף הידע העיוני.

יש עבודות אמפיריות המתבססות על נתונים שכבר נאספו בידי אחרים, ועל כן במקרים כאלה אין צורך לבנות כלי לאיסוף או לעסוק באיסוף נתונים. לעיתים קרובות ניתן לנצל נתונים (כמו אלו הקיימים בנתוני ידע סטטיסטי) שנאספו בידי אחרים.

כל האמור למעלה נכון לגבי עבודה אמפירית כמותית. **במחקר אמפירי איכותני** הדברים שונים. השערות מחקר לא קיימות במחקר איכותני. מחקר איכותני הוא אינדוקטיבי במהותו, זאת אומרת, הממצאים צומחים מתוך המחקר והמחקר אינו מובל על ידי השערות מראש. (תודה לד"ר יעל קשת על הערה זו).

ב. מבנה של עבודה עיונית:

מבנה העבודה העיונית "גמיש" יותר, ומורכב משלושה חלקים עיקריים - מבוא, לב העבודה וסיכום. עיקר השוני מצוי בלב העבודה. המבנה כולל מספר פרקים המשתנה בהתאם לנושא ולהיקף הטיפול בו. כאמור, עבודה עיונית מסתמכת על מחקר "ספרייתי". החקירה של חיבורים מדעיים ומקורות ראשוניים מגדירה את מכלול ההיבטים של הנושא. הכותב צריך להסתייע במסגרת תיאורטית רחבה, אשר מנחה ומאירה את הסוגיה הספציפית הנדונה בעבודה.

1. **המבוא** - אינו שונה ברוחו ממבוא לעבודה סמינריונית אמפירית. למרות השם נכתב המבוא, בדרך כלל, דווקא בסיום העבודה, היינו, כשהכתיבה של שאר החלקים הושלמה. שכן המבוא אמור להציג בתמציתיות את הרקע התיאורטי לעריכת המחקר, את הספרות הרלוונטית ואת שאלת המחקר. כאמור למעלה, סקירת ספרות איננה סיכום של המאמרים שקראתם לצורך העבודה. את סקירת הספרות יש לארגן לפי הנושאים ותת הנושאים בעבודה.

2. **גוף העבודה** - ראשי הפרקים מתנסחים במהלך לימוד הסוגיה על היבטיה השונים. כך, ניתן לעצב את פרקי העבודה לפי סדר כרונולוגי או לפי סדר של גורמים ותוצאות, בעיקר בעבודות העוסקות בהיבטים היסטוריים- התפתחותיים. לדוגמא, בעבודה על התפתחות האינטרנט בחברה המערבית, רצוי לאתר תחילה עוגן עיוני לסקירת הספרות, כגון הגישה הטכנולוגית מזה או המודל ההיסטורי של התפתחות אמצעי התקשורת מזה. בפרק הראשון בעבודה יידונו שתי המסגרות הללו באופן השוואתי, ובהמשך ייתכן שהכותב ימצא דרך לגשר ביניהן כאמצעי לנתח את התפתחותו של האינטרנט. הפרקים הבאים ינתחו את

התפתחות האינטרנט לאור המסגרת העיונית שהכותב בחר להשתמש בה. יהיה זה ניתוח כרונולוגי לפי הסדר ההיסטורי או ניתוח לפי נושאים שונים, למשל, היבט טכנולוגי, היבט כלכלי, היבט תרבותי וכו'.

3. **מסקנות ודיון** - בדומה לדיון בעבודה אמפירית, ניתן להקדים ולסכם את המסקנות על ההשלכות העיוניות הרחבות. בפרק זה הכותב מציג את המענה לבעיה שהוצגה במהלך העבודה. כמו כן, מתייחס הכותב לשאלות שעדיין נותרו ללא מענה וחשוב לדון בהן במחקר עתידי. פרק הסיכום חוזר על סוגיות מרכזיות שנידונו במהלך העבודה ומכאן שאין מקום לחזור באריכות על טיעונים שהועלו קודם לכן. כמו כן, בפרק הסיכום יש להקפיד על הצגת טיעונים תיאורטיים ומחקריים שהוזכרו ולא כאלה שנידונים לראשונה.

מתווה העבודה (בין אמפירית ובין עיונית)

ראשי פרקים - ראשי הפרקים מתנסחים במהלך הקריאה ולימוד הסוגיה. לפעמים, יש ומקדימים לנסח את ראשי הפרקים כעזר לחיפוש חומר. בכל עבודה, יש שלב שבו מצטיירים ראשי פרקים ממכלול ההיבטים של הסוגיה. במידה רבה, עבודות נבדלות זו מזו ביכולתו האישית של הכותב "לראות" את ראשי הפרקים, כאשר יש מי שרואה נושא מחמישה היבטים וזולתו יסתפק בשלושה.

כתיבת ראשי פרקים תסייע לכם להכין מתווה כללי של העבודה כבר בשלב מוקדם. יש להניח שראשי הפרקים שתחברו ישתנו פעמים אחדות במהלך העבודה. לפיכך, אל תיכנסו לפירוט רב מדי, וזכרו - רעיון טנטטיבי, אינו קדוש. שימו לב, כי זוהי תחילתו של תהליך שיימשך לכל אורך הכנת העבודה. ראשי הפרקים שתכתבו יבטאו את התפיסות הראשונות שגיבשתם לגבי הנושא. בשלב הבא ינחו תפיסות אלה את איסוף חומר המקורות וספרות המחקר. ניסוח ראשי הפרקים הוא לעתים תהליך גמיש ומתמשך. על פי רוב, ראשי הפרקים לובשים את צורתם הסופית רק עם השלמת המחקר. החלוקה לפרקים צריכה להיות הגיונית - על כל פרק לטפל בשלב שונה של הטיעון או בהיבט אחר שלו. מחד, אין לפצל נושא אחד לשני פרקים שלא לצורך. מאידך, אין צורך לדחוס שני נושאים שונים או שני שלבים נבדלים לפרק אחד.

בכותבכם את ראשי הפרקים, זכרו את ההנחיות שלהלן:

- יש לפרק את הנושא למרכיביו ההגיוניים. **כותרת העבודה אינה יכולה לשמש כאחד מראשי הפרקים.**

- על ראשי הפרקים לכסות את כל הנושא שבחרתם ורק אותו.

- על ראשי הפרקים להיות צמודים באופן הדוק לשאלה או לשאלות המחקר.

- על כל ראשי הפרקים להיות במעמד שווה, כלומר, שום ראש פרק אינו יכול להיות סעיף של ראש פרק אחר (מובן שראשי הפרקים יכולים לכלול סעיפי משנה).

- יש להימנע מראשי פרקים צולבים (ראשי פרקים שתוכניהם חופפים).

ארגון החומר לפי ראשי פרקים כרוך לעתים קרובות בהתלבטות קשה, והוא משתנה שוב ושוב במהלך העבודה עד להתגבשותה בצורתה הסופית.

5. קריאת מקורות

תהיה העבודה אמפירית או עיונית, חייבים להסתייע ולקרוא ספרות מקצועית. רשימת הקריאה עשויה לשמש כנקודת המוצא ממנה "מפליגים" ומחפשים חיבורים רלוונטיים בספרייה. החיפוש בספרייה הוא חלק מן העבודה. למעשה, כל חיבור נמדד גם לפי יכולת הכותב לאתר את מירב החומר הרלוונטי לנושא. החיפוש אחרי הביבליוגרפיה משול לתחקיר בלשי, שבמהלכו מתוודע הכותב לחיבורים נוספים בנושא הקשורים לאותו מחבר, לאותה אסכולה או לאותו כתב-עת. בהקשר זה, חשוב לאתר את החוקרים ואת כתבי העת הרלוונטיים. ניתן להתחיל את פעולת החיפוש מעיון ברשימת הקריאה בקורס ומהתייעצות עם המרצה.

6. דוגמאות לנושאי מחקר, שאלות מחקר ושיטות מחקר (נושאי המחקר המוצגים כאן מתאימים לסמינריונים בתחומי ידע שונים במדעי החברה)

- נושא המחקר: טלוויזיה קהילתית.

שאלת המחקר: מהו תפקיד הטלוויזיה הקהילתית בהבניית של הקהילה הקיבוצית?

שיטת המחקר: הפצת שאלונים לחברי הקיבוץ שיבחנו את הצרכים המסופקים באמצעות הטלוויזיה, מה מקומה של הטלוויזיה בחיי החברים בקיבוץ, וכן ניתוח תוכן של תכניות הטלוויזיה אשר באמצעותן יאופיינו התכנים המשודרים; למי הם מיועדים, מהו סדר היום ואיזו קהילה "אמורים" לשקף.

- נושא המחקר: ייצוג קבוצות מיעוט בתקשורת.

שאלת המחקר: כיצד הוצגו נשים מעדות המזרח בפרסומות בטלוויזיה בשנים 1990-2005?

שיטת המחקר: ניתוח סמיוטי של מדגם פרסומות משנים אלו, תוך התייחסות לפרמטרים כמשלב (מאפיינים לשוניים), לבוש, תפקידים ועוד.

- נושא המחקר: אמצעי התקשורת ואליומנות בארועי מחאה.

שאלת המחקר: כיצד משפיעה נוכחות התקשורת בארוע מחאה על אופי הארוע ועל גילויי אלימות?

שיטת המחקר: תצפית משתתפת בארועי מחאה בהם יש נוכחות של תקשורת וארועים בהם אין נוכחות תקשורתית.

- נושא המחקר: מושג הילדות.

שאלת המחקר: האם השתנה מושג הילדות במעבר מהעידן המודרני לעידן הפוסט-מודרני וכיצד?

שיטת המחקר: ניתוח תוכן של כתבי-עת בנושאי גידול ילדים והורות. השוואה בין שנות ה-50 ושנות ה-60 לבין שנות ה-90.

- נושא המחקר: קליטה והסתגלות של מהגרים לארץ חדשה

שאלת המחקר: כיצד רואים מהגרים מברית המועצות לשעבר, שעלו בין השנים 1990-2000 את קליטתם בישראל.

שיטת המחקר: ניתוח של תשובות לשאלון שהופץ בקרב מהגרים.

7. כללי הכתיבה המדעית

הכתיבה המדעית צריכה לאפשר לקורא להבחין בין דעות לעובדות. כאשר הכותב מציע השערה או מציג דעה בנושא מסויים עליו להבהיר זאת במפורש. טקסט אקדמי ראוי יאופיין בדיוק ובבהירות, ויעוגן בשיח האקדמי. להלן מספר המלצות שימושיות.

השפה והניסוח

- שפה פשוטה ובהירה, ללא "קישוטים", ללא התחכמויות, ניסוח פשוט. על הכותב להשתדל להיות בהיר ונהיר, עד כמה שאפשר, לקוראיו.
- כדאי לצמצם את ההדגמות למקרה אחד או שניים ולהמעיט בפרטים, על מנת לא לאבד את חוט המחשבה ואת מהלך הטיעון. פירוט מוגזם שאינו משרת את הטיעון, מעיד על כך שאין למחבר מה לומר.
- יש להציג את הדברים בצורה מסודרת, לא לדלג משלב לשלב. על כל טענה לנבוע מהטענה הקודמת, מתוך הממצאים או מתוך התבססות על מחקרים אחרים.
- יש להקפיד על מסירת מידע מדויק ומלא. אין להשתמש רק בחלקים ה"נוחים" של הממצאים או של מחקרים אחרים, חובה לציין גם את הממצאים ואת הטענות המנוגדות לטענת הכותב ולהתמודד עימם.

- אין להשתמש בגילויים של מעורבות אישית, עבודה אקדמית היא אינה גילוי דעת פוליטי. במקרים של מינוח טעון-אידיאולוגית יש להשתדל להשתמש במינוח הנייטרלי ביותר. יש להימנע מביטויים כגון; לדעתי, אני סבור, וכד'.
- אין לכתוב פסקאות של שני משפטים בלבד. אין להשתמש בסימני קריאה. יש להקפיד ולהשוות ברמות שוות, וכשמתייחסים לדבר מה כאל "גבוה", "בולט" או "חסר", יש לקשרו למדד אובייקטיבי - "גבוה יחסית ל...", "חסר בהשוואה ל...", אחרת מדובר בשיפוט אישי.
- מינוח חדש או לא מוכר יוסבר כשמשמשים בו בפעם הראשונה. אין לשלוח את הקורא כל פעם למילון. מינוח מעורפל מקשה על הבנת הרעיון ולכן פוגם בטענה.

עיגון בשיח האקדמי

- בסופה של כל טענה אשר נלקחה ממאמר אחר יש לציין את המקור באמצעות שם המחבר ובציון השנה (כמקובל בכללי הציטוט). בציטוט ישיר יש להקפיד על אזכור מספר העמוד ממנו לקוח הציטוט. יש להקפיד על דיוק בדיווח הטענה עליה מסתמכים, ללא עיוותים, השמטות, או השלמות. אם רוצים לפתח את הטענה בטיעון הגיוני תוך הסתמכות על מקור אחר או על נתונים אמפיריים, יש לעשות זאת אחרי האזכור, פן תיוחס הטענה למקור המאוזכר. חשוב להדגיש כי עבודה טובה תתבסס על מקורות ראשוניים ולא משניים, ככל הניתן.
- עבודה טובה תשאב את בסיסה התיאורטי ממספר מקורות, מגישות שונות ומתקופות שונות, כמו כן, כפי שצוין קודם לכן, עליה להיות מעוגנת ורגישה למחקר המאוחר. המודעות לדעות שונות תאפשר ניתוח טוב יותר מתוך בחירה מרובה יותר. "יציבות" העבודה היא קודם כל פונקציה של "רוחב הבסיס" התיאורטי שלה.

8. כללי הדפסה והגשה

א. עיצוב העמוד (מוגש עם הסבר להגדרות Word 2010):

- 1) העמוד יודפס באותיות בגודל 12 (תפריט בית/ שורה שנייה למעלה), מומלץ להשתמש בגופן David או Times New Roman.
- 2) יש להדפיס ברווח של שורה וחצי או רווח כפול (תפריט בית/ סעיף פסקה שורה שלישית).
- 3) בין פסקה אחת לשנייה יהיה רווח של שורה (נוסף לרווח הרגיל בין השורות).
- 4) מכל צד של העמוד יש להשאיר שוליים של 3 ס"מ (תפריט פריסת עמוד/ שוליים/ שוליים מותאמים אישית/עליונים+תחתונים+ימניים+שמאליים).
- 5) אם העבודה מוגשת בכריכה (וברוב המקרים זה כך), יש להשאיר שוליים של 1.5 ס"מ מימין בנוסף לשוליים הרגילים (תפריט פריסת עמוד, שוליים: שוליים מותאמים אישית/ שוליים לכריכה/ להגדיר 1.5 ס"מ).

- 6) מומלץ למספר את העמוד למעלה, במרכז או בצד (תפריט הוספה / כותרת עליונה ותחתונה/ מספר עמודים).
- 7) בעת הדפסה הרשימה הביבליוגרפית באנגלית יש לשנות את כיוון ההדפסה לימין (תפריט בית/פיסקה/ שורה ראשונה/ >)
- 8) הגדרות אלו נותנות לנו עמוד תקני, נאה ונוח לקריאה.
- 9) ככלל: **כדאי להמעיט בשימוש בהדגשות למיניהן, אחרת הן לא תורגשנה כשצריך אותן.**

ב. כללי ציטוט ואזכור מקורות

אזכור מקורות הוא לב לבה של הכתיבה האקדמית ובכך ייחודה מסוגי כתיבה אחרים – עיתונאית, ספרותית או פובליציסטית. הקפדה על כללי הציטוט מעוגנת באופיו המצרפי של הידע המדעי. וכפי שנכתב במקורותינו: "כל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם" (אבות ו, ו), ולא בכדי! הסטודנט/ית מוסיף/ה לעולם הידע הכולל, וזאת מתוך מתן אשראי לאלה שקדמו לו/ה. במלים אחרות, הציטוט המדויק של המקורות וציון מראה המקום הם חיוניים. ציטוט מרושל עלול לגרום לאי-נעימות, שכן בהעדר ייחוס מדויק של דברים, עלולים דברים אלה להתפרש כשייכים לבעל החיבור וכפרי עטו.

העיון בשיח האקדמי מתבצע באמצעות אזכור המקורות במהלך הטקסט. ישנן דרכים שונות לציטוט מקורות. בהמשך, נבהיר את השיטה המקובלת בקהילת החוקרים במדעי החברה, והידועה כסגנון APA. ראשי תיבות של האגודה לפסיכולוגיה האמריקנית. כמובן, שאפשר להשתמש גם בכללי אזכור וציטוט אחרים, (על פי הנחיות המרצה) ובלבד שתישמר העקביות לאורך כל החיבור. לפי השיטה המומלצת כאן (APA), האזכור מתבצע בסוגריים, בציון שם המשפחה של המחבר/ים ובציון שנת ההוצאה לאור. בכתבים קלאסיים או בכתבים ששנת ההוצאה הראשונה חשובה, יצוינו הן שנת ההוצאה הראשונה והן שנת ההוצאה של הספר.

יש להבחין בין **ציטוט** – ציטוט של משפט או יותר מן המקור לבין **אזכור** – הפנייה למקור עליו מסתמכים תוך סיכומו של המקור.

ציטוט בגוף העבודה יכול את שם המשפחה של המחבר/ים, שנת פרסום ומס' העמוד. ניתן לעשות זאת באחד משני אופנים:

1. כשהשם מופיע מחוץ לסוגריים ושנת הפרסום יחד עם העמוד בתוך הסוגריים. למשל: ....במחקרו של כהן (2007, ע' 3)

2. כל אלו מופיעים בתוך הסוגריים. למשל: במחקר שהתפרסם לאחרונה (כהן, 2001, ע' 40) כלומר ציטוט ישיר יבוא בשפה שבה הוא מופיע בטקסט, ויצוין מספר העמוד.

באזכור אין להביא מספרי עמודים . גם כאן ניתן לעשות זאת בשני אופנים:
....במחקרו של כהן (2007) או במחקר שהתפרסם לאחרונה (כהן, 2001)

להלן דוגמא ([בכתב נטוי ומודגש] לאופן האזכור, (לא לאופי הטקסט):

חיזוק לטענות חוקרי התרבות ניתן למצוא לאחרונה דווקא מכיוון הפסיכולוגיה, ברונר (*Bruner*, 1990) מדבר על 'פסיכולוגיה עממית' - מיתוסים ואמונות המשותפים לקבוצה תרבותית מסוימת ומעצבים את חשיבתה. כאן הכוונה לא לתבניות הגרטיביות הנוקשות של פרופ (*Propp*, 1928/1968), ואפילו לא של לוי-שטראוס (*Levi-Strauss*, 1977), אלא להשתמעויות התרבותיות הרחבות...

כל המחקרים שאזכרתם במהלך הכתיבה, ואך ורק הם, יובאו ברשימה הביבליוגרפית בסוף העבודה. אין להוסיף ספרים או מאמרים שקראתם בדרככם לעבודה והחלטתם שאינם מתאימים. אין "לנפח" את הרשימה הביבליוגרפית בפריטים שאינם קשורים; העיגון התיאורטי נמדד לפי איכות העבודות עליהן הסתמכתם ולא לפי כמותן.

עיצוב הרשימה הביבליוגרפית

למרות שבמהלך האזכור בגוף הטקסט לא נראה הבדל בין מאמר לספר, משתנה הרישום הביבליוגרפי בסוף העבודה בהתאם לסוג הפרסום. יש להקפיד לרשום מאמר כמאמר וספר כספר, על מנת שהקוראים יוכלו להתחקות אחר מקורותיכם. הרשימה הביבליוגרפית תסודר לפי סדר הא"ב ולאחר מכן לפי סדר ה-ABC, על פי שמות המשפחה של המחברים.

ישנם שלושה סוגים עיקריים של פרסום: ספר, מאמר מכתב עת ומאמר מספר ערוך. להלן כללי הרישום:

שם המשפחה - ירשם במלואו.

שם פרטי ושמות אמצעיים: רק האות הראשונה, ואחריה נקודה.

אם יש כמה מחברים, הם יירשמו באותה צורה.

שנת ההוצאה - בסוגריים, אחריה נקודה.

ישנם מספר קיצורים מקובלים בהם יש להשתמש, על פי הצורך:

(עורך) - (Ed.)	עמ' - p.
(עורכים) - (Eds.)	עע' - pp.
בתוך - In	ואחרים - et al.

קיצורים נוספים באנגלית:

chap.	chapter
ed.	edition
Rev.ed.	Revised edition
2 nd ed.	Second edition
Trans.	Translator (s)
n.d.	no date

מכאן מתחילים ההבדלים:

1. ספר:

- שם מחבר: שם משפחה, ואחריו פסיק ואות ראשונה של שם פרטי, ואחריו נקודה (בעברית בלבד יש להוסיף גרש (')) לאחר האות הראשונה של השם הפרטי).
- שנת הפרסום בסוגריים ולאחריה נקודה.
- שם הספר (עם הטייה) כולל כותרת משנה לספר אם יש כזו ואחריו נקודה. (באנגלית הטייה (I) בלבד. בעברית מומלץ הטייה (I) וגם הדגשה (B)).
- מקום ההוצאה, אחריו נקודתיים ואחריהם שם ההוצאה לאור. בסיום הפנייה יש להוסיף נקודה.

דוגמאות:

ספר עם שני מחברים:

כספי, ד', ולימור, י'. (1992). *המתווכים: אמצעי התקשורת בישראל 1948-1990*. תל אביב: עם עובד.

ספר עם מחבר אחד:

Giddens, A. (1991). *Modernity and self-identity: Self and society in the late modern age*. Stanford, CA: Stanford University Press.

2. מאמר מתוך ספר ערוך:

- שם מחבר: שם משפחה, ואחריו פסיק ואות ראשונה של שם פרטי, ואחריו נקודה (בעברית בלבד יש להוסיף גרש (')) לאחר האות הראשונה של השם הפרטי).
- שנת הפרסום בסוגריים ולאחריה נקודה.
- שם המאמר במלואו, אחריו נקודה.

לאחר שם המאמר תופיע המילה בעברית המילה: **In** בתוך באנגלית –

- שם עורך הספר (שימו לב: הפעם מתחילים עם האות של השם הפרטי ולאחריה ציון שם המשפחה) בציון המילה (עורך) או (עורכים) בסוגריים. באנגלית - (Ed.) או (Eds.)
- שם הספר (עם הטייה) כולל כותרת משנה לספר אם יש כזו ואחריו נקודה. (באנגלית הטייה (I) בלבד. בעברית מומלץ הטייה (I) וגם הדגשה ((B)).
- לפני מקום ההוצאה יבואו מספרי העמודים בהם נמצא המאמר בסוגריים.
- מקום ההוצאה, אחריו נקודתיים ואחריהם שם ההוצאה לאור. בסיום ההפנייה יש להוסיף נקודה.

דוגמאות:

אדוני, ח', ונוסק, ה'. (1997). אני, ישראלי, ואזרח העולם: הטלויזיה בכבלים והשלכותיה על קשרים חברתיים. בתוך ד' כספי (עורך), *תקשורת ודמוקרטיה בישראל* (ע' 97-115). תל אביב: מכון ון-ליר והקיבוץ המאוחד.

Alexander, J.C. (1988). Durkheimian sociology and cultural studies today. In J. C. Alexander (Ed.), *Durkheimian sociology: Cultural studies* (pp. 1-21). Cambridge: Cambridge University Press.

3. מאמר מתוך כתב עת:

- שם מחבר: שם משפחה, ואחריו פסיק ואות ראשונה של שם פרטי, ואחריו נקודה (בעברית בלבד יש להוסיף גרש (!) לאחר האות הראשונה של השם הפרטי).
- שנת הפרסום בסוגריים ולאחריה נקודה.
- שם המאמר במלואו, אחריו נקודה.
- שם כתב העת עם הטייה כשכותבים באנגלית - בשם כתב העת כל האותיות הראשונות תהיינה גדולות, למעט מילות הקישור. אין לכתוב נקודה או פסיק אחר שם כתב העת
- מספר הכרך, (מספר החוברת, אם נמצאת בסוגריים) גם הם עם הטייה
- מספרי העמודים בהם מופיע המאמר ללא סוגריים, וללא ציון ע' או pp.

ביחס לכתב עת אין לציין את מקום ההוצאה ושם ההוצאה.

דוגמאות (ראשית בעברית ואחר כך באנגלית):

מחבר אחד:

קימרינג, ב'. (1998). הישראליים החדשים: ריבוי-תרבויות ללא רב-תרבותיות. *אלפיים*, 16, 1-31. שני מחברים:

רואר-סטריאר, ד' ורואר, ר'. (2006). אבות מהגרים בישראל: מתיאוריית הגירעון לתיאוריית האבהות המכוננת. *חברה ורווחה: רבעון ועבודה סוציאלית*, 26(4), 405-431.

מחבר אחד:

Rememnick, R. (2005). Immigration, gender, and psychosocial adjustment: a study of a 150 Immigrants couples in Israel. *Sex Roles*, 53 (11-12), 847-863

שני מחברים:

Liebes, T., & Bar-Nachum, Y. (1994). What a relief: When the press prefers celebration to scandal. *Political Communication*, 11, 35-48.

מקרים יוצאי דופן:

* - מה לעשות כשיש מחברים רבים? ראינו כיצד יש לרשום שני מחברים, אך משלושה ועד ששה מחברים (כולל), רושמים בגוף העבודה את כולם כאשר המחקר מוזכר בפעם הראשונה. לאחר מכן, אם מזכירים את אותו הספר שוב, רושמים את שם המחבר הראשון ולאחריו את המילה: ואחרים ובאנגלית - et al.

לעומת זאת ברשימה הביבליוגרפית עלינו לרשום את כל המחברים. כשיש יותר מששה מחברים, רושמים בגוף העבודה רק את שם המחבר הראשון ולאחריו את המילה ואחרים, אך ברשימה הביבליוגרפית, כשיש יותר מששה מחברים, רושמים גם ברשימה הביבליוגרפית רק את ששת המחברים הראשונים ולאחר מכן רושמים: ואחרים.

דוגמאות:

בטקסט נרשום (אזרחי ואחרים, 1997), אך ברשימה הביבליוגרפית נרשום: אזרחי, י'. בן-שחר, ע', ולא, ר'. (1997). *רפורמה בשידור העיבורי*. ירושלים: המכון הישראלי לדמוקרטיה.

כמובן שכללים אלה חלים גם על מקורות באנגלית - (Bellah, et al., 1985 בטקסט), וברשימה: Bellah, R.N., Madsen, R., Sullivan, W.M., Swidler, A., & Tipton, S.M. (1985). *Habits of the heart: Individualism and commitment in American life*. Berkeley: University of California Press.

* - ספר ששנת ההוצאה הראשונה שלו חשובה, כפי שקורה בתרגומים, בהוצאות מחודשות ובספרים קלאסיים, תירשם השנה המקורית במהלך הטקסט, ולאחר לוכסן תירשם שנת ההוצאה בפועל. למשל, בטקסט ירשם (Tarde, 1898/1969), וברשימה:

Tarde, G. (1898/1969). Opinion and conversation. In G.Tarde *On communication and social influence*. (Edited by T.N. Clark). Chicago: University of Chicago Press.

ציינו עד כה את סוגי הפריטים העיקריים, אך ישנם עוד כמה סוגים של פריטים ביבליוגרפיים:

4. עבודה לתואר שני [תואר מוסמך] (תיזה) או עבודה לתואר שלישי [דוקטורט] (דיסטרציה)

תואר שני:

פאר, ד' (תשנ"ד). **עיצוב זהות והגדרה עצמית בתהליכי פרישה מצבא הקבע באמצעות טקסים רשמיים ולא רשמיים**. עבודה לשם קבלת תואר מוסמך, אוניברסיטת בר-אילן, רמת-גן.

תואר שלישי:

שפרבר, ח' (תשס"ד). **הנהגה יהודית בחברה פתוחה: תהליכי שינוי בהנהגה היהודית באנגליה בשנים 1828 – 1905**. עבודה לשם קבלת תואר דוקטור לפילוסופיה, אוניברסיטת בר אילן, רמת-גן.

5. כתבה מתוך עיתון יומי:

ככלל, תירשם על פי כללי הרישום של מאמר מכתב עת, אך בציון התאריך המדויק, לדוגמא:
פוסטמן, נ'. (1997, יוני, 13). תחת מפלי המידע. **הארץ**, ב7.

Vincentelli, E. (1998, October, 13). Easy does it. *The Village Voice*, 66.

* - לעיתים איננו יודעים מיהו מחבר הכתבה בעיתון. במקרה זה נרשום את שם המאמר במקום שם המחבר:

אצלי הכל בסדר, רק אתה מעצבן אותי. (1997, מאי, 11). **ידיעות אחרונות** 24-27.

6. נתונים סטטיסטיים וסקרים:

בדומה לספר, או למאמר (תלוי מהיכן נלקחו), לדוגמא:

הרשות השנייה לרדיו וטלוויזיה. (יולי, 2014). **סקרי טלוויזיה**.

http://www.rashut2.org.il/about_survey.asp

7. אזכור של סרט או משדר טלוויזיה:

שם המפיק (וציון בסוגריים כי זהו המפיק), שם הבמאי (וציון בסוגריים כי זהו הבמאי), שנת סיום ההפקה, שם הסרט (וציון בסוגריים מרובעים את היות המקור סרט), שם חברת ההפקה ומיקומה. לדוגמא:

Harrison, J. (Producer), & Schmiechen, R. (Director). (1992). *The story of Evelyn Hooker* [Film]. New York: COM Inc.

באזכור של תוכנית בודדת או באזכור של פרק ספציפי מתוך סדרה, יירשם שם המפיק, שם הבמאי, שם הפרק, שם הסדרה, חברת ההפקה ומיקומה. לדוגמא:

דרורי, ג'. (מפיק ועורך), וצ'פלין, ס'. (במאי). (1998). שלח את עמי. בתוך **תקומה** [משדר טלוויזיה]. ירושלים: הטלוויזיה הישראלית.

באזכור של משדר טלוויזיה אקטואלי יצוין שם התכנית (בדומה למאמר בעיתון שמחברו אינו ידוע), התאריך המדויק, שם עורך המהדורה (מופיע בקרדיטים), חברת ההפקה ומיקומה וכתובת האתר באינטרנט. לדוגמא:

<http://www.mako.co.il/news>. Mako אתר (20, יולי, 2014), ערוץ 2, החדשות, ערוץ 2, 2014, יולי, 20

8. אזכור של חומר מתקליט או מ-CD:

בדרך כלל מדובר בטקסטים של יצירות מוסיקליות מאוספים (תקליטים/תקליטורים) של זמרים. ירשם שם מחבר הטקסט (המלים), שנת ההוצאה הראשונה, שם המבצע (אם שונה משם המחבר), שם המבצע של שירי האוסף או שם עורך האוסף, שם האוסף, ובסוגריים מרובעים יצוין סוג המדיום - קלטת, תקליט או CD, חברת ההפקה ומיקומה,

לדוגמא:

מנור, א'. (1976). יום שישי חזר. (מבצע - כספי, מ.). בתוך מ'. כספי, *מתי כספי*. [CD]. חולון: NMC מוסיקה בע"מ.

9. אזכור של מידע מהאינטרנט (מאמר או תקציר):

יש להקפיד על אזכור שם המחבר (אם קיים, ואם לא אז כמו במאמרי עיתון, יופיע שם המאמר במקומו), שנת ההוצאה (אם מדובר במאמר מהיוזנט - התאריך המדויק, אם אין תאריך, מסמנים n.d. [no date] במקום התאריך), שם המאמר (אם לא הופיע קודם), סוג המידע (מאמר, אבסטרקט, תמונה, קובץ קול), סוג מקור המידע בסוגריים מרובעים, הגדרה מדויקת עד כמה שאפשר של כתובת ה-URL (ב"ב) או של קבוצת הדיון (ביוזנט), תאריך ה"הורדה" בפועל (ב"ב),

להלן דוגמאות:

מאמר מתוך אתר אינטרנט/כתב עת המתפרסם באינטרנט בלבד:

Barlow, J.P. (1996, February 8). A declaration of the independence of cyberspace. *Electronic Frontier Foundation*. Retrieved October, 10, 2002, from <http://www.eff.org/~barlow/Declaration-Final.html>

לגבי ספר אשר מופיע גם בגרסה מקוונת והורד מאתר ההוצאה לאור של הספר יש לציין גם את תאריך ההורדה מהאינטרנט:

Norris, P. (2001). Digital divide? Civic engagement, information poverty and the Internet worldwide [Electronic version]. Cambridge University Press. Retrieved October 2, 2004, from

<http://ksghome.harvard.edu/~pnorris/Books/Digital%20Divide.htm>

לגבי ספר שהורד מאתר המאפשר הורדה, כגון גוגל בוקס יש לכתוב את פרטי הספר, למשל:
Portes, A. & Rumbaut, R.G. (2006). *A Portrait of Immigrant America*. Revised, expanded and updated edition. Berkley, Los Angeles & London: University of California press. E-book from:

http://books.google.co.il/books?id=jNtXaPn9oDUC&printsec=frontcover&dq=Alejandro+Portes&hl=en&sa=X&ei=yMfLU5u1L7CO7QaIvoHoCQ&redir_esc=y#v=onepage&q=Alejandro%20Portes&f=false

מאמר המופיע גם בגרסה מקוונת יצויין כמו מאמר רגיל, לפי הכללים שצויינו למעלה.

כתבה מעיתון יומי, המופיע בגרסה מקוונת:

כהן, ע' (2005, נובמבר, 22). עוני בקיבוצים: 82% מרוויחים פחות משכר מינימום. **הארץ**. נמצא

24 נובמבר, 2005, מתוך <http://haaretz.co.il>

כתבה מגרסת אינטרנט של עיתון יומר, המופיעה רק בגרסה מקוונת :

שומפלי, א' (2014, יולי, 20). נתניהו לתושבי עזה: חמאס רוצה שתמותו. Ynet.

<http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-4547011,00.html>

מסמך ללא תאריך פרסום:

Preliminary results of survey of musicians. (n.d.). Retrieved April 5, 2000, from

<http://www.pewinternet.org>

מסמך מתוך אתר מוסדי, ללא מחבר וללא תאריך פרסום:

משרד התקשורת. (ללא תאריך). *חוק התקשורת (בזק ושידורים) התשלוב-1982*. נמצא 5 דצמבר,

2004, מתוך <http://www.moc.gov.il/new/hebrew/index.html>

מסר שנשלח לפורומים/קבוצות שיחה ורשימות תפוצה אלקטרוניות:

במקרים אלו יש לכתוב את שם השולח (בדומה לשם מחבר) או את שם המסך שלו. יש לכתוב את התאריך של שליחת המסר. מספר המסר מתוך כלל המסרים ברשימה צריך להיות כתוב בסוגריים. יש לסיים במילים: **המסר נשלח אל** ולאחריו הכתובת של הפורום/קבוצת שיחה ואו רשימת התפוצה. כתומי. (22 נובמבר, 2005). סקרי כוב - התנתקות לא תהיה! [מסר 103]. מסר נשלח

ל <http://www.nrg.co.il/online/1/ART1/010/956.html>

שימו לב: אין להדגיש בקו תחתון את כתובת ה URL ואין לשים נקודה בסיומה.

לגבי רשתות חברתיות כגון פייסבוק וטוויטר. יש לציין את שם בעל האתר, תאריך הורדה וכתובת האתר.

להלן מופיעה רשימה ביבליוגרפית של כל הדוגמאות שהבאנו:

ביבליוגרפיה

עברית

אדוני, ח', ונוסק, ה'. (1997). אני, ישראלי, ואזרח העולם: הטלויזיה בכבלים והשלכותיה על קשרים חברתיים. בתוך כספי, ד. (עורך), *תקשורת ודמוקרטיה בישראל* (ע' 97-115). תל אביב: מכון ון-ליר והקיבוץ המאוחד.

אזרחי, י', בן-שחר, ע', ולא, ר'. (1997). *רפורמה בשידור הציבורי*. ירושלים: המכון הישראלי לדמוקרטיה.

אצלי הכל בסדר, רק אתה מעצבן אותי. (1997, מאי, 11). *ידיעות אחרונות*, 24-27.

דרורי, ג'. (מפיק ועורך), וצ'פלין, ס'. (במאי). (1998). שלח את עמי. בתוך *תקומה* [משדר טלוויזיה]. ירושלים: הטלוויזיה הישראלית.

החדשות, ערוץ 2, (2014, יולי, 20) אתר Mako: <http://www.mako.co.il/news>

הרשות השנייה לרדיו וטלוויזיה. (יולי, 2014). *סקרי טלוויזיה*.

http://www.rashut2.org.il/about_survey.asp

כהן, ע'. (22 נובמבר, 2005). עוני בקיבוצים: 82% מרוויחים פחות משכר מינימום. *הארץ*. נמצא

24 נובמבר, 2005, מתוך <http://haaretz.co.il>

כספי, ד', ולימור, י'. (1992). *המתווכים: אמצעי התקשורת בישראל 1948-1990*. תל אביב: עם עובד.

כתומי, כ'. (22 נובמבר, 2005). סקרי כזב - התנתקות לא תהיה! [מסר 103]. מסר נשלח

ל <http://www.nrg.co.il/online/1/ART1/010/956.html>

מנור, א'. (1976). יום שישי חזר. (מבצע - כספי, מ'). בתוך מ' כספי, *מתי כספי*. [CD]. חולון:
NMC מוסיקה בע"מ.

משרד התקשורת. (ללא תאריך). *חוק התקשורת (בזק ושידורים), התשל"ב-1982*. נמצא 5 דצמבר,

2004, מתוך <http://www.moc.gov.il/new/hebrew/index.html>

פוסטמן, ג. (1997, יוני, 13). תחת מפלי המידע (נאום בוועידה העולמית לעיתונאים). *הארץ*, ב7.

קימרלינג, ב. (1998). הישראלים החדשים: ריבוי-תרבויות ללא רב-תרבותיות. *אלפיים*, 16, 1-31.

שומפלי, א' (2014, יולי, 20). *נתניהו לתושבי עזה: חמאס רוצה שתמותו*. Ynet.

<http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-4547011,00.html>

אנגלית:

Alexander, J.C. (1988). Durkheimian sociology and cultural studies today. In Alexander, J.C. (Ed.), *Durkheimian sociology: Cultural studies* (pp.1-21). Cambridge: Cambridge University Press.

Barlow, J.P. (1996, February 8). A declaration of the independence of cyberspace. *Electronic Frontier Foundation*. Retrieved October, 10, 2002, from <http://www.eff.org/~barlow/Declaration-Final.html>

Bellah, R.N., Madsen, R., Sullivan, W.M., Swidler, A., & Tipton, S.M. (1985). *Habits of the heart: Individualism and commitment in American life*. Berkeley: University of California Press.

Giddens, A. (1991). *Modernity and self-identity: Self and society in the late modern age*. Stanford, CA: Stanford University Press.

Harrison, J. (Producer), & Schmiechen, R. (Director). (1992). *The story of Evelyn Hooker* [Film]. New York: COM Inc.

Liebes, T., & Bar-Nachum, Y. (1994). What a relief: When the press prefers celebration to scandal. *Political Communication*, 11, 35-48.

Norris, P. (2001). *Digital divide? Civic engagement, information poverty and the Internet worldwide* [Electronic version]. Cambridge University Press. Retrieved October 2, 2004, from <http://ksghome.harvard.edu/~pnorris/Books/Digital%20Divide.htm>

Portes, A. & Rumbaut, R.G. (2006). *A Portrait of Immigrant America*. Revised, expanded and updated edition. Berkley, Los Angeles & London: University of California press. E-book from:

http://books.google.co.il/books?id=jNtXaPn9oDUC&printsec=frontcover&dq=Alejandro+Portes&hl=en&sa=X&ei=yMfLU5u1L7CO7QaIvoHoCQ&edir_esc=y#v=onepage&q=Alejandro%20Portes&f=false

Preliminary results of survey of musicians. (n.d.). Retrieved April 5, 2000, from <http://www.pewinternet.org>

Tarde, G. (1898/1969). Opinion and conversation. In G.Tarde, *On communication and social influence*. (Edited by T.N. Clark). Chicago: University of Chicago Press.

Vincentelli, E. (1998, October, 13). Easy does it. *The Village Voice*, 66.

הוספת לוחות (טבלאות), מפות, תמונות, איורים ותרשימים בעבודה סמינריונית

הוספת לוחות, מפות, תמונות, איורים ותרשימים לעבודה האקדמית ולטקסט האקדמי בכלל, מטרתה לבסס ולהמחיש את טיעוניו של הכותב, והיא מיועדת רק לשם כך. את הפריטים אפשר להציג בגוף העבודה הסמינריונית או בנספחים בסופה. מוצע להתייעץ עם המרצה מנחה העבודה בושא זה. להלן מספר כללים לגבי הוספת נתונים אלה בעודה סמינריונית.

1. לפני כל הוספה של לוח, מפה וכו' יש לציין את מהות התוספת ולמספרה למשל: איור מספר 1; לוח מספר 2; תרשים מספר 3, וכו'.
2. לאחר כתיבת מספר הפריט, כפי שהוצג לעיל, הקפידו לכתוב כותרת. זכרו: אין לשים נקודה בסוף הכותרת. לפניכם דוגמה לכותרת של מפה: מפה 4: מפת המזרח התיכון ערב מלחמת העולם הראשונה
3. יש להציג לכל פריט מקרא מדויק (לא תמיד יש צורך בכך). כך למשל, חשוב לשים לב בלוחות ובתרשימים כי יחידות המידה מצוינות (באחוזים, בקילומטרים, במעלות וכו').
4. יש לציין את המקור שממנו נלקחו הנתונים בתחתית הלוח, המפה או התרשים (מתחת להערות, הרלוונטיות לאמצעי ההמחשה, אם יש). יש לעשות זאת לפי כללי הרישום הנדרשים. שימו לב! יש לציין גם את המקור של כל נספח לעבודה, גם אם לא מדובר בלוח, מפה, תמונה, איור או תרשים. במידה ומביאים קטע ממאמר או מקור כתוב אחר יש תמיד לציין את המקור בתחתית המקור המובא.
5. כאשר מביאים לוחות, מפות, תמונות, איורים או תרשימים בגוף הטקסט יש לתמיד להתייחס אליהם כגוף העבודה ולא להניח אותם בתוך העבודה ללא הסבר.

בעמודים הבאים תמצאו דוגמאות הדפסה לשער ולתוכן העניינים. מומלץ להכיןם פעם אחת, לשמור במחשב, ולהשתמש כתבנית להגשה של כל העבודות.

המכללה האקדמית גליל מערבי

ב.א. רב תחומי במדעי החברה

כותרת העבודה

במסגרת הסמינריון: (שם הקורס כפי שמופיע בידיעון)

המרצה: (כפי שהוא מופיע בידיעון)

מגיש: (שם הסטודנט/ית ומספר תעודת הזהות)

תאריך הגשה: שנה / חודש / יום

תוכן העניינים

2	.....//////////.....	מבוא
4	.....//////////.....	פרק 1 – כותרת
8	.....//////////.....	פרק 2 - כותרת
8	.....	תת פרק 2.1: כותרת
10	.....	תת פרק 2.2: כותרת
		פרק 3 - כותרת הפרק (אם הכותרת ארוכה ביחס לכותרות
13	.....	הפרקים הקודמים יש לרדת שורה).
17	.....//////////.....	פרק 4 - כותרת הפרק
21	.....//////////.....	פרק 5 - כותרת הפרק
24	.....	סיכום
26	.....	ביבליוגרפיה
29	.....	נספח א' - כותרת הנספח הראשון
		נספח ב' - (אם הכותרת ארוכה ביחס לנספחים
31	.....	הקודמים יש לרדת שורה)

9. ספרי הדרכה מומלצים

- אלחנני, א. (1990). *החיבור האוניברסיטאי, עקרונות ותרגילים*. תל-אביב: דיונון.
- בירנבאום, מ. (1993). *מי מפחד מעבודת מחקר*. תל-אביב: מפעלים אוניברסיטאיים.
- בן כנען, י. (1994). *לכתוב עבודה*. תל-אביב: מט"ח.
- וולפה, ע. (1995). *חיבור מדעי-האתגר*. תל-אביב: דיונון.
- עדן, נ. (1989). *במילים אחרות: פרקים בכתיבה עיונית*. ירושלים: אקדמון.
- ערפלי, ב. (1996). *מדריך להגשת חיבור אקדמי*. תל אביב: מכללת בית ברל ואוניברסיטת תל אביב.
- שקט, ז. (1992). *תכנון חיבור אוניברסיטאי וכתיבתו*. תל-אביב: דיונון.

American Psychological Association. (2001). *Publication M annual of the American Psychological Association* (5th ed.). Washington DC: The author.

Becker, H. (1986). *Writing for social scientists*. Chicago: The University of Chicago Press.

Flower, L. (1988). *The Construction of propose in writing and reading*. Berkley: University of California Center for the Study of Writing.

Spatt, B. (1991). *Writing from sources*. New York: St. Martin Press.

Taylor, G. (1989). *The student's writing guide: For the arts and social science*. Cambridge: Cambridge University Press.

Turabian, K.I. (1987). *A manual for writers of term papers thesis and dissertations*. Chicago: The University of Chicago Press.

Willis, H. (1978). *Writing term papers: The research paper, the critical paper*. New York: Harcourt Brace Jovanovich.

9א. ספרי הדרכה לכתיבה מדעית באינטרנט:

יזרעאלי, א'. (ללא שנה). *המדריך המלא לכתיבה אקדמית*. אתר סמינר הקיבוצים.

http://www.seminar.co.il/%D7%94%D7%9E%D7%93%D7%A8%D7%99%D7%9A_%D7%9C%D7%9B%D7%AA%D7%99%D7%91%D7%94_%D7%90%D7%A7%D7%93%D7%9E%D7%99%D7%AA.html

אתר אינטרנט של APA:

- American Psychological Association (APA) Style - <http://www.apastyle.org/>
מומלץ להיכנס ל: ["Citation Style Online"APA "Style Tips"](#) ;

10. שאלות נפוצות (FAQ) ותשובות נפוצות

ש: מה כדאי? עבודה אמפירית או עיונית?

ת: תלוי בעניין האישי, במיומנויות ובנסיונות האישיים ותלוי בשאלת המחקר. בשאלת מחקר כגון "הסיבות להתנגשות בין החשיבה הנאו-מרקסיסטית לתפיסות פוסט-מודרניות" אין טעם לעשות סקרים, אך כדאי לקרוא לעומק את איגלטון, אדורנו, מרקס; ומולם את פיש, ליוטאר וניטשה. מנגד, בשאלת המחקר "הקשר בין צפייה בטלנובלות לעלייה במשקל", פיש ואדורנו ישמשו כחומר רקע בלבד, עליו תצטרכו לפתח שיטת מחקר.

ש: כמה מקורות ביבליוגרפיים צריך?

ת: ככלל - כמה שיותר, אך זאת רק אם יש להם תרומה משמעותית לעבודה ולא לאורך הרשימה הביבליוגרפית. עם זאת, שימוש מצוין בחמישה עשר פריטים בלבד, עדיף לאין ערוך על פני רשימה לא עניינית של ארבעים.

ש: אפשר להשתמש רק במקורות בעברית?

ת: עקרונית, אין בעיה, אך ספק אם זה אפשרי - כל כך מעט כתבי עת יוצאים בעברית, ואין תרגום לפריטים קלאסיים רבים.

ש: מצאתי מאמר דרך אינדקס באינטרנט ולא דרך הספרייה. זה טוב לא?

ת: אם המאמר פורסם בכתב עת מדעי מוכר - זה מצוין!

ש: מצאתי מאמר באינטרנט, זה גם טוב?

ת: בתנאי שהוא יוצא לאור במסגרת עריכה שמקפידה על איכותו האקדמית, כמו מהדורת on-line של כתב עת או e-journal אקדמי.

ש: כמה צריך לקרוא כדי לכתוב עבודה?

ת: אין מרשם קבוע, אבל יש מבחן בטוח. אם מדובר בעבודה עיונית, הקריאה מגיעה למעין רוויה, כשהקורא מתחזק בתחושתו שיש לו תמונה כוללת על הנושא, הסעיפים וראשי פרקים. תחושה זו מתחזקת, לעתים, כאשר הקורא מתרשם שכל פריט נוסף כמעט ואינו מחדש לתמונה הכוללת שהתגבשה על הסוגיה.

ש: כמה פרקים צריך?

ת: בעבודה אמפירית, המסגרת די קבועה מראש, ראה לעיל. בעבודה עיונית - על פי מהלכי הטיעון.

ש: מהו אורך העבודה?

ת: קשה לענות על שאלה מעין זו, כיוון שהאורך תלוי במטרה הנחקרת, בשאלות המחקר ובדרך המחקר. ככלל, היקף של 6000-8000 מלים הוא מקובל, אך שוב, ניתן לכתוב עבודה מעולה ב-5000 מלה, או עבודה גרועה ב-10000 מלה, תלוי בתוכן.

ש: האם כדאי להעדיף קיצור דרך ולמצוא עבודה מוכנה?

ת: הפיתוי מובן ואינו קטן. יש מקורות שמציעים עבודות סמינריוניות למכירה ובמחיר סביר. במקרים מיוחדים, נראה שאפשר להגיש פעמיים אותה עבודה, אולי בשינויים קלים, בשני קורסים ו/או בחוגים שונים. לעיתים, חברים מחליפים ביניהם עבודות כחלק מ"עזרה הדדית". גם אם שמעתם על מקרים של "חכמים" אשר הצליחו להגיש עבודה "לא מקורית", אין לקנא בהם. לעיתים, מתוך קוצר ראות אנשים מזיקים לעצמם. גם אם ה"מחיר" איננו מידי, הוא עלול להתברר כגבוה בטווח הארוך. מי שמגיש עבודה לא מקורית, לא רק שנותן יד למעשה הונאה, אשר עלול להתגלות ולגרור עונש כבד, אלא אף מסב נזק לעצמו. הלימודים בנויים כך שמי שמחמיץ משהו בשלב כלשהו, מתקשה בשלב מתקדם יותר. מי שלא התנסה בעצמו בעבודה סמינריונית לתואר ראשון, לא ידע כיצד להכין עבודה בהמשך, לתואר שני או לתואר שלישי. לכל "קיצור דרך" יש מחיר!!!

כאמור, עבודה סמינריונית יכולה להיות הזדמנות ללמוד נושא שמעניין אתכם ולהתמחות בו. אם בסיומה, אתם בקיאים בנושא העבודה, אולי אף יותר מן המרצה, סימן שלא החצתם הזדמנות זו. יתרה מזאת, כשם שהעבודה העשירה את ידיעותיכם, היא עשויה להעשיר את ידיעותיו של כל מי שיעיין בה.

ב ה ע ל ח ה !